

Internationale Kommission zum Schutz des Rheins
Commission Internationale pour la Protection du Rhin
Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn

**Verbanden tussen het programma Rijn 2040 en de
Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (Sustainable
Development Goals, SDG's) van de VN-Agenda 2030**

Zestiende Rijnministersconferentie

13 februari 2020, Amsterdam

Verbanden tussen het programma Rijn 2040 en de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (Sustainable Development Goals, SDG's) van de VN-Agenda 2030

© The water-centric 17 Sustainable Development Goals for each sector; Makarigakis and Jimenez-Cisneros; met toestemming

Inleiding

In februari 2020 is tijdens de Rijnministersconferentie het programma Rijn 2040 vastgesteld. Het programma bouwt voort op het voorgaande programma Rijn 2020 en streeft het doel na van een duurzaam beheerd en klimaatbestendig Rijnstroomgebied met waardevolle levensaders voor natuur en mens.¹

Het programma Rijn 2040 en zijn doelen zijn in lijn met de Duurzame Ontwikkelingsdoelstellingen (Sustainable Development Goals, SDG's) van de VN-Agenda 2030. Tal van maatregelen die de landen in het Rijnstroomgebied nemen om de doelen van het programma Rijn 2040 te bereiken, hebben ook een positief effect op de SDG's.

Hieronder worden eerst de beginselen van het programma Rijn 2040 weergegeven door middel van door de ICBR ontwikkelde pictogrammen. Daarna worden de inhoudelijke verbanden tussen de ICBR-onderwerpen en de zeventien SDG's van Agenda 2030 van de Verenigde Naties uitgewerkt. Daarbij wordt in het bijzonder duidelijk gemaakt welke ICBR-activiteiten, die in het kader van het programma Rijn 2040 worden uitgevoerd, de komende tien jaar een bijdrage zullen leveren aan het SDG-doelbereik in 2030.

Beginnelsen van het ICBR-programma Rijn 2040

In het Rijnstroomgebied zijn negen staten c.q. regio's betrokken. De lidstaten van de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn (ICBR), d.w.z. Zwitserland, Frankrijk, Duitsland, Luxemburg, Nederland en de Europese Commissie, werken succesvol samen met Oostenrijk, Liechtenstein, het Waals Gewest (België) en Italië om een intact ecosysteem, een goede waterkwaliteit en een duurzaam gebruik van de Rijn en zijn zijrivieren te waarborgen.

De Rijn verbindt de Alpen met de Noordzee. Om de Rijn en zijn stroomgebied klimaatbestendiger te maken en duurzaam te beheren, het kerndoel van het programma Rijn 2040, zijn de volgende doelstellingen in het vizier:

1. Verbonden leefgebieden - meer biodiversiteit;
2. Goede waterkwaliteit;
3. Vermindering van de overstromingsrisico's;
4. Het hoofd bieden aan laagwater.

Concrete doelen voor 2040 zijn onder meer het herstel van de passeerbaarheid voor trekvis, het realiseren van habitats die typisch zijn voor de Rijn en het vergroten van de biodiversiteit in en aan de Rijn. Met betrekking tot de waterkwaliteit wordt er vooral naar gestreefd de emissies van nutriënten en verontreinigende stoffen inclusief microverontreinigingen naar het water uit systemen voor de inzameling en behandeling van stedelijk afvalwater, landbouw, industrie en MKB te verminderen. Ook de gevolgen van (lang aanhoudende) laagwaterperiodes moeten worden gereduceerd.

Er wonen 60 miljoen mensen in het Rijnstroomgebied. De Rijn is de belangrijkste culturele en commerciële as van Midden-Europa. De diverse gebruiksfuncties van de wateren, zoals bijvoorbeeld drinkwaterproductie voor 30 miljoen mensen, industrie, landbouw en scheepvaart, en de bescherming tegen overstromingen moeten in overeenstemming worden gebracht met de belangen van de milieu- en natuurbescherming.

Verschillende werk- en expertgroepen behandelen, uitgaande van een vastgesteld mandaat, alle inhoudelijke vraagstukken die voortvloeien uit de implementatie van het Verdrag ter bescherming van de Rijn dan wel het programma Rijn 2040 en de Europese wet- en regelgeving. De Plenaire Vergadering, die één keer per jaar bijeenkomt, is het hoogste besluitvormende orgaan van de ICBR.

Naast de negen staten c.q. regio's nemen tal van intergouvernementele en niet-gouvernementele organisaties deel aan de werkzaamheden van de ICBR, in het kader waarvan technische kennis, ervaring en oplossingsrichtingen worden uitgewisseld. Via publieksvoorlichting wordt ook de bevolking bewust gemaakt van het belang van waterbescherming.

Verbanden tussen het programma Rijn 2040 en de SDG's

Een speciaal aandachtspunt van het ICBR-programma Rijn 2040 is **SDG 6** met zijn acht targets. Echter, het programma levert ook aan andere SDG's belangrijke bijdragen.

Verzeker toegang en duurzaam beheer van water en sanitatie voor iedereen

Met betrekking tot de targets 6.1 en 6.2: In het Rijnstroomgebied is 99% van de huishoudens aangesloten op de drinkwatervoorziening en wordt 96% van al het afvalwater gezuiverd in waterzuiveringsinstallaties. De targets 6.1 en 6.2 van SDG 6, toegang tot drinkwater en sanitaire voorzieningen, zijn sinds enkele decennia standaard in Europa.

Het programma Rijn 2040 zal verder bijdragen aan het bereiken van target 6.3: *Tegen 2030 de waterkwaliteit verbeteren door verontreiniging te beperken, de lozing van gevaarlijke chemicaliën en materialen een halt toe te roepen en de uitstoot ervan tot een minimum te beperken waarbij ook het aandeel van onbehandeld afvalwater wordt gehalveerd en recyclage en veilige hergebruik wereldwijd aanzienlijk worden verhoogd.*

Met betrekking tot target 6.4: *“Tegen 2030 in aanzienlijke mate de efficiëntie van het watergebruik verhogen in alle sectoren en het duurzaam winnen en verschaffen van zoetwater garanderen om een antwoord te bieden op de waterschaarste en om het aantal mensen dat af te rekenen heeft met waterschaarste, aanzienlijk te verminderen”* kan worden gesteld dat de mensen in het Rijnstroomgebied tot dusver alleen op lokaal niveau te maken hebben gehad met waterschaarste. Desalniettemin speelt de efficiëntie van het watergebruik in alle sectoren een belangrijke rol in verband met de zich aftekenende effecten van de klimaatverandering en eventueel frequentere laagwatergebeurtenissen. Daarom moet er in de toekomst meer rekening worden gehouden met mogelijke waterschaarste.

Target 6.5: *“Tegen 2030 het geïntegreerde beheer van de waterhulpbronnen implementeren op alle niveaus, ook via gerichte grensoverschrijdende samenwerking”* is een belangrijk punt in de uitvoering van het programma Rijn 2040, dat vooral inzet op een **klimaatbestendig en duurzaam beheerd Rijnstroomgebied**. Dit kan alleen lukken als in alle sectoren en op alle niveaus integraal wordt gedacht, gepland en gehandeld. De staten werken sinds zeventig jaar grensoverschrijdend samen in het kader van de ICBR.

Target 6.6: *“Tegen 2020 de op water gebaseerde ecosystemen beschermen en herstellen, met inbegrip van bergen, bossen, moerassen, rivieren, grondwaterlagen en meren”* is ook een belangrijk bestanddeel van het totale programma Rijn 2040, en wordt in het bijzonder beschreven in het concept voor de totstandbrenging van het biotoopnetwerk aan de Rijn, waarmee ook de biodiversiteit duidelijk wordt ondersteund.

Conclusie: Het ICBR-programma Rijn 2040, in het bijzonder met zijn maatregelen op het gebied van ecologie, de verbetering van water, zwevend stof en sedimentkwaliteit evenals de vermindering van de verontreiniging van biota, is bevorderlijk voor het integrale beheer van de watervoorraad door middel van grensoverschrijdende samenwerking en levert daarom een belangrijke bijdrage aan het doelbereik van SDG 6.

Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam

Target 11.5: *"Tegen 2030 het aantal doden en getroffen en aanzienlijk verminderen en in aanzienlijke mate de rechtstreekse economische impact op het bruto binnenlands product terugschroeven dat veroorzaakt wordt door rampen, met inbegrip van rampen die met water verband houden, waarbij de klemtoon ligt op het beschermen van de armen en van mensen in kwetsbare situaties."*

Target 11.b: *"Tegen 2020 het aantal steden en menselijke nederzettingen aanzienlijk verhogen die geïntegreerde beleidslijnen en plannen goedkeuren en implementeren inzake inclusie, doeltreffendheid van hulpbronengebruik, mitigatie en adaptatie aan klimaatverandering, weerbaarheid tegen rampen, en in overeenstemming met het kader van Sendai voor rampenrisicovermindering 2015-2030 een holistisch rampriscobeheer ontwikkelen en implementeren op alle niveaus."*

Het programma Rijn 2040 bevat doelen en maatregelen voor de verbetering van het overstromingsrisicobeheer, waardoor er ook wordt verwezen naar rampriscobeheer. Met betrekking tot de effecten van laagwater zijn er ook doelen en maatregelen gedefinieerd, onder andere de ontwikkeling van gezamenlijke benaderingen om laagwatergebeurtenissen beter het hoofd te bieden.

Neem dringend actie om de klimaatverandering en haar impact te bestrijden

Target 13.1: *"De veerkracht en het aanpassingsvermogen versterken van met klimaat in verband te brengen gevaren en natuurrampen in alle landen."*

Het kerndoel van het programma Rijn 2040 is **een klimaatbestendig en duurzaam beheerd Rijnstroomgebied ontwikkelen**. Klimaatverandering leidt tot veranderingen in het afvoerregime en de watertemperatuur. Deze veranderingen hebben gevolgen voor de waterkwaliteit, de ecologie en de biodiversiteit, en de gebruiksfuncties van de wateren. De ICBR heeft met haar klimaatadaptatiestrategie, die in 2015 is afgerond, de basis gelegd voor een internationaal afgestemde, interdisciplinaire werkwijze voor de omgang met klimaatverandering en de bestrijding van de gevolgen van klimaatverandering. De klimaatadaptatiestrategie van de ICBR moet in overeenstemming met de nationale klimaatadaptatiestrategieën worden geactualiseerd.

Behoud en maak duurzaam gebruik van de oceanen, de zeeën en de maritieme hulpbronnen

Target 14.1: *"Tegen 2025 de vervuiling van de zee voorkomen en in aanzienlijke mate verminderen, in het bijzonder als gevolg van activiteiten op het land, met inbegrip van vervuiling door rondrijvend afval en voedingsstoffen."*

Target 14.2: *"Tegen 2020 op een duurzame manier zee- en kustecosystemen beheren en beschermen om aanzienlijke negatieve gevolgen te vermijden, ook door het versterken van hun veerkracht, en actie ondernemen om deze te herstellen en om te komen tot gezonde en productieve oceanen."*

De maatregelen voor het Rijnstroomgebied in het programma 2040 dragen ook bij aan de bescherming van het mariene milieu, bijvoorbeeld door de emissie van zwerfvuil, nutriënten en schadelijke stoffen naar de zee te verminderen of door de passeerbaarheid voor vissoorten die migreren tussen zout en zoet water te verbeteren.

Alle maatregelen in het ICBR-programma Rijn 2040 die de functionaliteit van het ecosysteem van de Rijn verbeteren, d.w.z. maatregelen die betrekking hebben op de passeerbaarheid van de hoofdstroom en de zijrivieren en het (opnieuw) verbinden van het zoete water via de mondingsgebieden met de Noordzee dan wel de Atlantische Oceaan, leveren een belangrijke bijdrage aan het doelbereik van SDG 14.

Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van ecosystemen, beheer bossen duurzaam, bestrijd woestijnvorming en landdegradatie en draai het terug en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe

Target 15.1: *"Tegen 2020 het behoud, herstel en het duurzaam gebruik van terrestrische en inlandse zoetwaterecosystemen en hun diensten waarborgen, in het bijzonder bossen, moeraslanden, bergen en droge gebieden, in lijn met de verplichtingen van de internationale overeenkomsten."*

Het programma Rijn 2040, met zijn concept voor de aaneenschakeling van biotopen, het behoud en de verruiming van uiterwaarden, levert een belangrijke bijdrage aan het behoud, de bescherming, het herstel en de verruiming van uiterwaarden en waterrijke gebieden, teneinde de aftakeling van natuurlijke leefgebieden in te perken, het verlies van biodiversiteit een halt toe te roepen en tegen 2020 de met uitsterven bedreigde soorten te beschermen en hun uitsterven te voorkomen. De uitvoering van het Masterplan trekvisserij Rijn draagt ook bij aan de verbetering van de biodiversiteit.

Daarnaast zijn er nog synergie-effecten en wisselwerkingen met de volgende SDG's:

Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en promoot duurzame landbouw

Target 2.4: *"Tegen 2030 duurzame voedselproductiesystemen garanderen en veerkrachtige landbouwpraktijken implementeren die de productiviteit en de productie kunnen verhogen, die helpen bij het in stand houden van ecosystemen, die de aanpassingscapaciteit verhogen in de strijd tegen klimaatverandering, extreme weersomstandigheden, droogte, overstromingen en andere rampen en die op een progressieve manier de kwaliteit van het land en de bodem verbeteren."*

In het programma Rijn 2040 is ook bepaald dat de samenwerking met de landbouw moet worden geïntensiveerd en dat biologische landbouwmethoden evenals de extensivering van de landbouw in de buurt van water moeten worden bevorderd. Het programma is ook gericht op een klimaatbestendig beheer van de Rijn en zijn stroomgebied. Daardoor draagt het ook bij aan het doelbereik van SDG 2.

Verzeker een goede gezondheid en promoot welvaart voor alle leeftijden

Target 3.9: *"Tegen 2030 in aanzienlijke mate het aantal sterfgevallen en ziekten verminderen als gevolg van gevaarlijke chemicaliën en de vervuiling en besmetting van lucht, water en bodem."*

De maatregelen die de staten aan de Rijn en in het Rijnstroomgebied nemen, zijn gericht op een duidelijke reductie van de vervuiling en verontreiniging van lucht, water en boden. Zodoende dragen ze bij aan het doelbereik van SDG 3.

Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen

Target 12.2: *"Tegen 2030 het duurzame beheer en het efficiënte gebruik van natuurlijke hulpbronnen realiseren."*

Target 12.8: *"Tegen 2030 garanderen dat mensen overal beschikken over relevante informatie over en zich bewust zijn van duurzame ontwikkeling en levensstijlen die in harmonie zijn met de natuur."*

Het programma Rijn 2040 zet in op een klimaatbestendig en duurzaam beheer van het stroomgebied van de Rijn. De ervaring met internationaal, grensoverschrijdend stroomgebiedbeheer en waterbescherming wordt gedeeld en intensief besproken met tal van bezoekers en bezoekersgroepen uit de hele wereld in het secretariaat van de ICBR, in de landen van het Rijnstroomgebied, op congressen en symposia. Het programma is dus ook bevorderlijk voor het doelbereik van SDG 12.

Bevorder vreedzame en inclusieve samenlevingen met het oog op duurzame ontwikkeling, verzekert toegang tot justitie voor iedereen en creëer op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke en open instellingen

Target 16.7: *"Tegen 2030 ontvankelijke, inclusieve, participatieve en representatieve besluitvorming op alle niveaus garanderen."*

Target 16.10: *"Publieke toegang tot informatie en beschermen van fundamentele vrijheden, volgens de nationale wetgeving en internationale overeenkomsten garanderen."*

De landen in het Rijnstroomgebied werken sinds zeventig jaar grensoverschrijdend en transparant samen in de ICBR. Belangrijke actoren worden actief betrokken bij de overleggroepen van de ICBR. Alle programma's, rapporten en publicaties zijn openbaar toegankelijk en beschikbaar in de moedertaal van het publiek in de staten van het Rijnstroomgebied. Deze werkwijze, die in lijn is met SDG 16, zal ook in het programma Rijn 2040 worden voortgezet.

